

Σάββατο 7 Νοεμβρίου 2020

«Η πράξη του Γιάννη Χρήστου»
Συνεδριακή Ημερίδα

Αίθουσα Άρης Γαρουφαλής

- 10.00-10.30 Καλωσόρισμα – Εισαγωγή (Χ. Ξανθουδάκης, Σ. Κουρμπανά)
- 10.30-11.00 Α' συνεδρία – προεδρεύει ο Κωστής Ζουλιάτης
Χάρης Ξανθουδάκης
Η Πρώτη Συμφωνία του Γιάννη Χρήστου
- 11.00-11.30 Γιάννος Ηλιάδης
Το μυστήριο του *Μυστηρίου*: από τις παγκόσμιες πρεμιέρες (;), την παρτιτούρα(-ες;) και την εξέλιξη της σημειογραφίας, σε μια ακρόαση και ένα ακόμα ερώτημα
- 11.30-12.00 Νίκος Ιωακείμ Μιχάλης Παρασκάκης
Μεταξύ παραδεδεγμένων και *tabula rasa*: παρατηρήσεις πάνω στην παραστασιακή πρακτική των *Αναπαραστάσεων Ι και ΙΙΙ* του Γιάννη Χρήστου και την «αλήθεια» μιας παρτιτούρας
- 12.00-12.30 Λορέντα Ράμου
Αναπαραστάσεις ΙΙΙ: Ο Πιανίστας του Γιάννη Χρήστου: από τις πηγές στην ερμηνεία

Διάλειμμα

- 13.00-13.30 Β' συνεδρία – προεδρεύει ο Χάρης Ξανθουδάκης
Κωστής Ζουλιάτης
Ο συνθέτης χωρίς τη στρυχνίνη: Παρεξηγήσεις, παρανοήσεις και αποσαφηνίσεις στην πρόσληψη των εννοιολογικών εργαλείων και ιδεών του Γιάννη Χρήστου
- 13.30-14.00 Πάνος Βλαγκόπουλος
Το επιγονικό κείμενο του Αντωνίου στο *boundary 2* (1973) και το παράδοξο ενός ελληνικού Μεταμοντέρνου
- 14.00-14.30 Φίλιππος Τσαλαχούρης
Η θεατρική μουσική της υπέρβασης
- 14.30-14.50 Προβολή: *Γιάννης Χρήστου & Κάρολος Κουν*

Διάλειμμα

Στρογγυλές τράπεζες

- 17.00-18.00 «Γιάννης Χρήστου – Giacinto Scelsi»
Sharon Kanach – Πάνος Βλαγκόπουλος – Κωστής Ζουλιάτης
- 18.00-19.00 «Ο Χρήστου εκ των έσω»
Σπύρος Σακκάς, Νέλλη Σεμιτέκολο

Οι περιλήψεις της ημερίδας

Χάρης Ξανθουδάκης, Η Πρώτη Συμφωνία του Γιάννη Χρήστου

Η *Πρώτη Συμφωνία* του Γιάννη Χρήστου (η πρώτη, δηλαδή, από τις δύο, συνολικά, που έγραψε ο Έλληνας συνθέτης) υπήρξε προϊόν παραγγελίας του Alec Sherman, μετά την επιτυχία της *Μουσικής του Φοίνικα*. Το έργο παίχτηκε στο Royal Albert Hall του Λονδίνου, τον Απρίλιο του 1951, και αμέσως μετά κυκλοφόρησε ηχογραφημένο σε βινύλιο, ενώ δύο χρόνια αργότερα, η παρτιτούρα τυπώθηκε στην Ιταλία και η *Συμφωνία* εκτελέστηκε από τον ΚΟΑ στο Ηρώδειο. Στο δεύτερο μέρος του έργου, ο Χρήστου περιέλαβε, μελοποιημένο, το ποίημα του T.S. Eliot «Eyes that last I saw in tears», και το γεγονός αυτό αντιπροσωπεύει την πρώτη γόνιμη επαφή του Έλληνα συνθέτη με τον Αγγλοαμερικανό ποιητή.

Δεδομένου ότι οι Συμφωνίες του Χρήστου αποτελούν κορυφαίες στιγμές της ελληνικής συμφωνικής παράδοσης, η ανακοίνωση θα ξεκινήσει με μια 'κλασική' ανάλυση του έργου και, στη συνέχεια αφενός θα τοποθετήσει το έργο στη σχέση του με άλλες διάσημες συμφωνίες του 20ού αιώνα, αφετέρου θα δείξει τη σύνδεση που διατηρεί η ποίηση του Eliot με τη συμφωνική μορφή και θα αναδείξει την ιδιαίτερη σχέση, την οποία εγκαθιστά ο Χρήστου ανάμεσα στη φωνητική αυτή μελωδία και τη γενικότερη μορφολογική διάρθρωση της *Πρώτης Συμφωνίας*.

Γιάννος Ηλιάδης, Το μυστήριο του *Μυστηρίου*: από τις παγκόσμιες πρεμιέρες (;), την παρτιτούρα(-ες;) και την εξέλιξη της σημειογραφίας, σε μια ακρόαση και ένα ακόμα ερώτημα.

Μετά την ακυρωθείσα πρεμιέρα του ορατορίου *Μυστήριο* το 1966 στο Φεστιβάλ Αθηνών από την Πειραματική Ορχήστρα του Μάνου Χατζιδάκι, δρομολογείται μια παράσταση από την Ορχήστρα και Χορωδία της Δανικής Ραδιοφωνίας - Τηλεόρασης. Το έργο αλλάζει κάπως μορφή για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες της νέας παρουσίασης και – μετά από διάφορες αναβολές – φτάνουμε στον Ιούνιο του 1969 οπότε προκύπτει νέα ακύρωση. Η δοκιμή που πραγματοποιείται τότε με τη συμμετοχή του συνθέτη οδηγεί σε μια ηχογράφιση που αναπαράγεται από τη Δανική Ραδιοφωνία σε μεταγενέστερο (και μεταθανάτιο) χρόνο ως «παγκόσμια πρώτη», αλλά και σε ένα – επίσης μεταθανάτιο – μιξάζ με ηχητικό υλικό από μαγνητοταινίες, το οποίο αποτελεί το ακρόαμα που γνωρίζουμε σήμερα. Το 1980 το έργο ανεβαίνει και πάλι σε παγκόσμια πρώτη, στην Εκκλησία του Αγ. Ιακώβου στο Αμβούργο, από τη Συμφωνική

Ορχήστρα και Χορωδία της Ραδιοφωνίας της Βόρειας Γερμανίας. Για την εκτέλεση, χρησιμοποιείται η αρχική γραφή, χωρίς να ληφθούν υπόψη οι αλλαγές που είχε κάνει ο Χρήστος.

Το *Μυστήριο* είναι ένα οριακό έργο από την πλευρά της ιδιαίτερης σημειογραφίας του Χρήστου, με την έννοια ότι σε αυτό μπορούμε να αναγνωρίσουμε το αρχικό της στάδιο, αλλά και στοιχεία από το τελευταίο της: είναι το πρώτο έργο στο οποίο αυτή εφαρμόζεται (1966) και το τελευταίο για το οποίο σώζεται ένας φάκελος σημειώσεων που αφορούν την έκδοση της παρτιτούρας (1969). Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστεί το ιστορικό των εκτελέσεων αλλά και τα ερωτήματα που εγείρονται, σχετικά και με τις προσθήκες που έγιναν στην αρχική παρτιτούρα και τις διαφορετικές εκδοχές του έργου που προκύπτουν από αυτές. Για την ανακοίνωση αυτή χρησιμοποιείται υλικό που προέρχεται από το Αρχείο Γιάννη Χρήστου, τα Αρχεία του Κ.ΣΥ.Μ.Ε. και του Ωδείου Αθηνών, τη Βιβλιοθήκη του Μεγάρου Μουσικής και του Ε.Λ.Ι.Α.

Νίκος Ιωακείμ-Μιχάλης Παρασκάκης, Μεταξύ παραδεδεγμένων και *tabula rasa*: παρατηρήσεις πάνω στην παραστασιακή πρακτική των *Αναπαραστάσεων I* και *III* του Γιάννη Χρήστου και την «αλήθεια» μιας παρτιτούρας.

Οι συνθέτες Νίκος Ιωακείμ και Μιχάλης Παρασκάκης, έχοντας επανειλημμένα διδάξει και παρουσιάσει τις *Αναπαραστάσεις* του Γιάννη Χρήστου στο παρελθόν από τη θέση του μαέστρου και του βαρύτονου αντίστοιχα, αναδεικνύουν επιμέρους ζητήματα που θέτουν τα έργα αυτά σύμφωνα με τις παρτιτούρες τους, αντιπαραβάλλοντας αυτές με τον ρόλο που παίζει στην παρουσίασή τους η ερμηνευτική παράδοση και οι διάφορες συμβάσεις. Τίθενται ερωτήματα σχετικά με την αξία του ηχογραφήματος/ντοκουμέντου/ιστορικής μαρτυρίας στην παραστασιακή πρακτική, εις βάρος της σημειογραφίας, και σχετικά με το κατά πόσον και υπό ποιά μορφή είναι βάσιμες και αναγκαίες σήμερα οι εκτελέσεις των έργων αυτών του Χρήστου.

Λορέντα Ράμου, *Αναπαραστάσεις III «Ο Πιανίστας»* του Γιάννη Χρήστου: από τις πηγές στην ερμηνεία.

Η ανακοίνωση εξετάζει το σύνολο των πρωτογενών πηγών που έχουν στην διάθεσή τους οι ερμηνευτές του έργου και στο πώς μπορεί να συνδυαστούν οι πληροφορίες που περιέχουν κατά τη διάρκεια της ετοιμασίας μιας συναυλιακής παρουσίασης. Θα γίνει συγκριτική αναφορά στις προκαταρκτικές σημειώσεις του Χρήστου, στην αρχική, συνεπτυγμένη παρτιτούρα του έργου που χρησιμοποιήθηκε για τις δύο παραστάσεις που έγιναν όσο βρισκόταν εν ζωή (protoscore), την παρτιτούρα των εκδόσεων Chester που συντάχθηκε μετά το θάνατό του, τις σημειώσεις του Γρηγόρη Σεμιτέκολο από τις πρόβες του με τον συνθέτη, καθώς και προφορικές μαρτυρίες από πρόβες της Λορέντας Ράμου με τον Θόδωρο Αντωνίου και τον Γρηγόρη Σεμιτέκολο.

Κωστής Ζουλιάτης, Ο συνθέτης χωρίς τη στρυχνίνη: Παρεξηγήσεις, παρανοήσεις και αποσαφηνίσεις στην πρόσληψη των εννοιολογικών εργαλείων και ιδεών του Γιάννη Χρήστου.

Εδώ και δεκαετίες – στην ουσία σχεδόν από τον θάνατό του και μετά – οι

αναφορές στην πράξη του Γιάννη Χρήστου αναπαράγουν ολοένα πιο emphaticά και άκριτα τα μυθικά βιογραφικά στοιχεία του, τις μυστηριακές συμπτώσεις και ιστορίες της σύντομης πορείας του, ενώ παραπέμπουν αόριστα στα πεδία της μεταφυσικής και του μυστικισμού. Σε ακαδημαϊκό επίπεδο, δεν είναι λίγα τα πονήματα και οι δημοσιεύσεις που ως αντικείμενο έχουν μικροθεματικούς κώνωπες που διυλίζονται, αλλά και την αναζήτηση εξεζητημένων συνδέσεων με υποσημειώσεις της βιβλιογραφίας, τη στιγμή που ακόμα δεν έχει γίνει κοινό κτήμα ένα βασικό σώμα γνώσης και πληροφοριών για το έργο και την παρουσία του δημιουργού – μια έλλειψη που αφορά τόσο το ευρύ κοινό, όσο και τους μουσικούς, που καλούνται να αποκωδικοποιήσουν και να ερμηνεύσουν τα ιδιαίτερα όσο και απαιτητικά έργα του Χρήστου. Σε αυτό το κενό έρχονται να προστεθούν μεθοδολογικές αυθαιρεσίες – όπως οι υπερβολές στην περιοδολόγηση των έργων ή η φιλολογία περί χαμένων έργων – που περισσότερο συσκοτίζουν παρά ενημερώνουν. Αλλά και στον τομέα των ζωντανών εκτελέσεων – τουλάχιστον τις δύο τελευταίες δεκαετίες – διαπιστώνονται κατά κόρον αστοχίες, παρερμηνείες και υπερβολές, που απονοηματοδοτούν και αποδυναμώνουν στην πράξη τα ζωτικά και λειτουργικά στοιχεία των έργων. Στις αστοχίες αυτές ανήκει και μια ανιστορική ανάγνωση της ύστερης εργογραφίας του Χρήστου στο πλαίσιο μιας μεταμοντέρνας ερμηνευτικής αισθητικής, το διαρκές στυλιζάρισμα της *μετάπραξης* και ο στομφώδης υπερτονισμός των θεατρικών στοιχείων.

Σκοπός αυτής της ανακοίνωσης είναι να αποσαφηνιστεί, κατά το δυνατόν, η σημασία και ο ρόλος των εννοιολογικών εργαλείων που εισήγαγε και χρησιμοποίησε ο Χρήστου στη δημιουργία του, τόσο σε επίπεδο φιλοσοφικών αρχών όσο και σε καθαρά μουσικολογικό. Να τοποθετηθούν ξανά στη βάση τους – δηλαδή όσο πιο κοντά στο πνεύμα των γραπτών του συνθέτη αλλά και των αρχών του – οι διάφορες παράμετροι και οι επιμέρους έννοιες της δημιουργικής πράξης του Χρήστου – μιας ολιστικής πρότασης, δηλαδή, που επεκτείνει τις βαγκνερικές επιταγές του ολοκληρωμένου έργου τέχνης με ένα μοναδικό ιδιόχειρο τρόπο· που συναντά λειτουργικά τις τομές του αρχαίου κόσμου – όπου επιστήμη, τέχνη και καθημερινή πράξη δεν συνιστούν διαχωρισμένα πεδία της δράσης του ανθρώπου. Να κατακτήσουμε και να φέρουμε κοντά μας τα αληθινά μυστήρια της πράξης, εκείνα που βρίσκονται πίσω από τον «εκκεντρικό» συνθέτη με τα μαύρα γυαλιά.

Πάνος Βλαγκόπουλος, Το επιγονικό κείμενο του Αντωνίου στο *boundary 2* (1973) και το παράδοξο ενός ελληνικού Μεταμοντέρνου.

Το πρώτο διπλό τεύχος του περιοδικού *boundary 2* που εξέδωσε ο Ελληνοαμερικάνος ποιητής και δοκιμιογράφος William Spanos ήταν αφιερωμένο στο 'σύγχρονο ελληνικό γράψιμο'. Στο κείμενό του ο Spanos μιλά για τα 'μεταμοντερνιστικά' χαρακτηριστικά της σύγχρονης ελληνικής δημιουργίας, και αναδεικνύει ως κρίσιμο κριτήριο για το ποιοτικό πέρασμα από τον μοντερνισμό στον μεταμοντερνισμό την ανάπτυξη κριτικής κοινωνικής και πολιτικής συνείδησης στους δημιουργούς, καθώς και την έξοδο από τον φορμαλιστικό – και πολιτικά ύποπτο – απομονωτισμό που ο ίδιος αποδίδει στην νοοτροπία των μοντέρνων. Στην πλούσια ύλη του τεύχους περιλήφθηκε κείμενο-προσωπικό μανιφέστο τού τότε 40χρονου Θόδωρου Αντωνίου. Οπωσδήποτε, οι προνομιακές σχέσεις του Αντωνίου με τον αμερικάνικο χώρο διευκόλυναν την συμπερίληψή του στο περιοδικό· από την άλλη, το κοινό σημείο επαφής των δύο Ελλήνων δημιουργών είχε να κάνει με τη στροφή του Αντωνίου προς τα 'μεταμουσικά έργα μικτών μέσων' με κοινωνικό υπόβαθρο και συχνά με πολιτικό αίτημα·

αποτέλεσμα από τη μια της επίδρασης του Χρήστου της τελευταίας περιόδου στον νεώτερο συνθέτη· από την άλλη της ιδιαίτερα φορτισμένης πολιτικής κατάστασης, ένα χρόνο πριν την πτώση της ελληνικής χούντας. Οι ιστορίες του μεταμοντερνισμού θα αναφερθούν στο *boundary 2* ως μια από τις πιο πρώιμες χρήσεις του όρου ‘μεταμοντέρνος’. Η συζήτηση γίνεται αρκετά ενδιαφέρουσα, εάν συνεκτιμηθούν η αμερικάνικη πολιτική-κοινωνική-καλλιτεχνική κατάσταση και η εμπλοκή της με την ελληνική πολιτική και καλλιτεχνική πραγματικότητα, η προσωπική καλλιτεχνική ανάπτυξη του Αντωνίου, η σχέση του ως εκτελεστής ο ίδιος ή/και δημιουργός με τον Χρήστου, η εμπλοκίωση του έργου του τελευταίου στην εποχή του, καθώς και η δυνατότητα να αποτελεί αυτό πρότυπο ιδιαίτερης προσωπικής ή – στο άλλο άκρο – επιγονικής μιμητικής δημιουργίας· τέλος, οι χωροχρονικές παραμορφώσεις μιας μη γραμμικής ιστορίας υποδοχής/ανάπτυξης των κινημάτων σε μια περιφερειακή Ελλάδα που ταλαντώνεται διηνεκώς μεταξύ ενός πολιτισμικού εξαιρετισμού και της επιστράτευσης διασπορικών πρωταγωνιστών σε κεντρικές σκηνές του πρώτου κόσμου.

Φίλιππος Τσαλαχούρης, Η θεατρική μουσική της υπέρβασης

Μέσα από την παράθεση των δυσκολιών και των ιδιαιτεροτήτων της διδασκαλίας θα επιχειρηθεί να αναδειχθεί η σπουδαιότητα δύο ιστορικών θεατρικών μουσικών του Γιάννη Χρήστου: *Πέρσες* (1965) και *Βάτραχοι* (1966). Δύο παρτιτούρες που εμπεριέχουν στο σύνολό της την φιλοσοφική αντιμετώπιση της έννοιας «δράση» από τον συνθέτη.

Στρογγυλές τράπεζες

Στο απογευματινό πάνελ, θα διερευνηθεί η δημιουργική επαφή του Χρήστου με τον Giacinto Scelsi – όπως προκύπτει από τη μεταξύ τους αλληλογραφία, αλλά και φιλική σχέση, σε μια συζήτηση στην οποία θα συμμετάσχει η για πολλά χρόνια στενή συνεργάτις του Ιταλού συνθέτη, Sharon Kanach. Αμέσως μετά, συνεργάτες και φίλοι του Έλληνα δημιουργού, όπως ο βαρύτονος Σπύρος Σακκάς και η πιανίστα Νέλλη Σεμιτέκολο, θα πιάσουν το νήμα της συζήτησης «εκ των έσω», δίνοντάς μας την ακόμα πιο ανθρώπινη διάσταση αυτού του σπουδαίου κεφαλαίου της μουσικής πρωτοπορίας και της στοχαστικής πράξης.